

een gewone zandheuvel. Aan mijn in eigen tuin **zelfgebouwde hunebed** is goed te zien hoe een megalithische grafkamer er vlak na de bouw uit gezien moet hebben. Door erosie en vandalisme verdwenen in de loop der eeuwen het zand en de stopstenen, waardoor uiteindelijk alleen de grote stenen overbleven zoals we die nu tegenkomen in het Drentse landschap.

Hunebedden waren oorspronkelijk een soort grafheuvels met een stenen kamer er in opgenomen. Ze dienden beide voor het bijzetten van doden. Soms was de kamer gesloten, zodat je pas kunt zien dat het een hunebed is als je de grafheuvel afgraaft. Vaak had de kamer echter ook een gang, waardoor de grafkamer gemakkelijk bereikt kon worden. Dat is een belangrijk verschil met grafheuvels. In de kamer werden vaak meerdere doden bijgezet, meestal van dezelfde nederzetting. Omdat een hunebed honderden jaren in gebruik was, kon het aantal doden in een hunebed behoorlijk oplopen. In een grafheuvel werd meestal maar één persoon begraven (afgezien van hergebruik van de heuvel). Bij de hunebedden werden mannen, vrouwen en kinderen bij elkaar begraven. In een grafheuvel lag de dode, meestal een man, alleen. Ook het bouwen van een hunebed was een collectieve bezigheid. Het hele dorp bouwde mee aan een gezamenlijk graf. De grafheuvel vereiste loyaliteit van het nageslacht aan de dode. Men maakte de heuvel alleen voor die ene dode.

Een belangrijk verschil tussen een grafheuvel en een hunebed is dat er in de dekheuvel van een hunebed een kamer van grote stenen is opgenomen, al dan niet met een gang. In de stenen kamer werden in de loop van honderden jaren veelal meerdere doden bijgezet.

Het Huynebed

Hunebedden spreken al eeuwen tot de verbeelding van omwonenden. Vaak in negatieve zin, vermoedelijk omdat niemand begreep hoe zulke grote stenen op elkaar gestapeld konden zijn. In de 16de eeuw werden dolmens gezien als heidense bouwwerken. In Rolde liggen twee hunebedden naast elkaar, **D17 en D18**. Een ervan kreeg de bijnaam 'Duvels Kut', alsof het hunebed de baarmoeder van de duivel was.

De negatieve benadering van de hunebedden was al ontstaan in de tijd van Bonifatius. Dominee Picardt uit het Duitse Bentheim, deed er in 1660 nog een schepje bovenop. Hij schreef dat de hunebedden gemaakt waren door barbaarse reuzen met grote krachten en een beestachtige wreedheid. Zij maakten zich schuldig aan sodomie (homofilie). Homofilie was in de christelijke leer een doodzonde en werd soms met de dood bestraft. Hunebedden kwamen zo in een kwaad daglicht te staan. Het zou er ook nog eens

verschrikkelijk gespookt hebben. Het mag een wonder heten dat de hunebedden niet allemaal zijn afgebroken. Dat de hunebedden van Rolde er nog staan is mogelijk vooral te danken aan de relatie met de duivel. Van de duivel kun je maar beter afblijven. In veel landen zie je dat de macht van de duivel, of reuzen, of feeën, of heksen, werd geneutraliseerd met een kruis, Mariabeeld, kapel of kerk. Een locatie werd dan 'gekerstend'. Het gebied rond de hunebedden van Rolde werd zo **gekerstend met een kerk**.

Picardt liet twee **tekeningen** van het hunebed in Borger maken. Waarschijnlijk heeft de tekenaar nooit zelf een hunebed gezien, want de stenen waren voornamelijk hoekig van vorm. Sipke van der Zee, oud-bestuurslid van het Hunebedcentrum, vond in Italië een boek uit de 18de eeuw, waarin deze etsen gekopieerd waren. Zelfs in die tijd gingen ‘wetenschappers’ er serieus van uit dat hunebedden door ‘Giganten’ gebouwd waren. Huylenebed betekent ‘gebouwd door reuzen’ (Huynen). Hunnenbed is dus niet juist. De Hunnen vielen pas in de 5de eeuw Europa binnen.

Net over de grens, in Duitsland, werd overigens hetzelfde gedacht. Het **Großsteingrab in der Kunkenvenne** had ooit 17 dekstenen en is 27 meter lang. Het is daarmee het langste hunebed van het Emsland. Samen met Lähden-Nord is het het enige hunebed met een dubbele ring

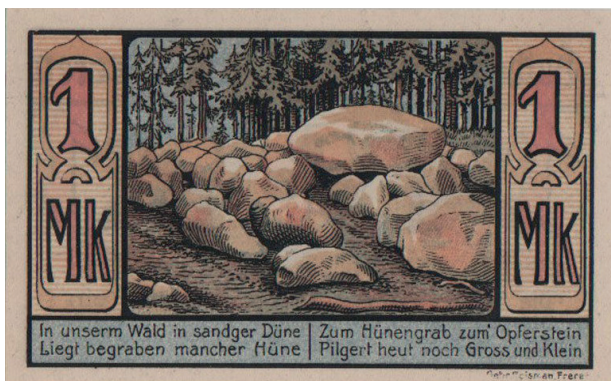
kransteden. In 1921 werd dit hunebed afgebeeld op een **bankbiljet** van één mark met de tekst:

*‘In unserm Wald in sandiger Düne
Liegt begraben mancher Hüne
Zum Hünengrab zum Opfertstein
Pilgert heut noch Gross und Klein.’*

*‘In ons bos in een zandig duin
Ligt begraven menige reus
Naar het hunebed, naar de offersteen
Trekt vandaag nog groot en klein.’*

Megalithische monumenten waren vaak de aanleiding voor de meest wilde volksverhalen.

Megalithisme als Europese beweging

Veel mensen denken dat de megalithische bouwwerken in hun eigen land uniek zijn, opgericht door een kleine groep mensen voor het begraven van doden in de steentijd. De landsgrenzen beperken de blik. Toch vind je ze in veel Europese landen. In Duitsland liggen tientallen Großsteingräber met dezelfde architectuur als hunebedden. De kransstenen van **Volbers Hünensteine** vormen bijvoorbeeld net als bij D26 een nog vrijwel complete ring om de kamer. Denemarken kent duizenden stendyssen.

Bij **Valby Hegn** ligt een zevental 'langdyssen' die veel gelijkenis vertonen met het langgraf bij Emmen. Deense archeologen hebben zelfs de 'Out of Denmark'-theorie geopperd. Volgens die theorie zouden de stenen monumenten in Denemarken zijn ontstaan.

Ierland heeft daarop haar eigen variant. Nog steeds hoor je daar van de 'Out of Ireland'-theorie, die inhoudt dat de megalieten door de Kelten werden opgericht. Deze cultuur verspreidde zich vervolgens naar Groot-Brittannië en Bretagne, aldus het verhaal.

Frankrijk staat bekend om de menhirs, maar je vindt er ook duizenden tumuli en 'allée couvertes', grafkamers waarbij de gang overloopt in de kamer. Soms staan ze zelfs in één lijn met elkaar. Bij **Allée Couverte Prajou-Menhir** liep een spoor van kleine stenen van de stenen kamer naar de menhir, waardoor zeker is dat deze bij het monument hoorde. De ochtendzon streek langs de menhir de kamer in.

Groot-Brittannië staat bekend om zijn steencirkels waarvan Stonehenge de bekendste is. Ook daar komen veel stenen kamers voor. **Pentre Ifan** bijvoorbeeld was een langgraf met de dekheuvel van 30 x 17 meter en een kamer op stahoogte. Er zijn menselijke botten onder het langgraf gevonden.

Zo zijn er talloze voorbeelden te noemen in Europa. De stenen kamers blijken onderdeel van een indrukwekkende beweging in de late steentijd. Al die monumenten waren niet het centrum van het heeal, maar waren vertegenwoordigers van het megalithisme, een beweging die Europa in het *neolithicum*, de late steentijd, overspoelde.

In ieder land spreken megalieten tot de verbeelding. Het zijn stille, maar niet te negeren getuigen van hoogstaande culturen die 5500 jaar geleden in Europa bestonden. Vanaf 3000 v. Chr. werden er steeds minder opgericht. Rond die tijd werd het laatste hunebed in Nederland gebouwd. De bouw van Stonehenge werd rond 2500 v. Chr. abrupt afgebroken. De indrukwekkende monumenten van grote stenen, megalieten, werden vervangen door grafheuvels van aarde.

Tijdens de Nederlandse televisieserie 'Het verhaal van Nederland' stelde archeoloog Quentin Bourgeois dat de hunebedden weliswaar interessant zijn, maar dat de grafheuvels ons meer vertellen over wat ons Nederlander (of Europeaan) maakt. Onze taal en een belangrijk deel van ons DNA komt namelijk niet van de megalietenbouwers – zo is de algemene opvatting – maar van degenen die de grafheuvels bouwden. Grafheuvels werden de nieuwe standaard bij begrafenisrituelen. Een gewoonte die meegenomen werd door een even wreed als succesvol volk uit het oosten. De megalietenbouwers zouden daardoor niet meer dan een voetnoot in de Europese geschiedenis zijn. Maar kun je de Europese prehistorie begrijpen zonder het verhaal achter de dolmens van Europa te kennen? Mis je dan niet de kern van de neolithische revolutie? De oprichting van

megalieten vertelt ons meer over wie we zijn, dan je zou vermoeden. Waarom deden mensen dat eigenlijk? Was dat niet zonde van hun krachten? Waar kwamen zij vandaan? En waarom werden ze uiteindelijk zo gemakkelijk onder de voet gelopen?

In veel West-Europese landen zijn megalithische monumenten opgericht, zoals stenen grafkamers, menhirs en steencirkels. Ze maakten deel uit van een wijdvertakte beweging die Europa gedurende millennia tot een eenheid maakte.

Om een antwoord op die vragen te krijgen, is het noodzakelijk om eerst terug naar de bron van de landbouwbeschavingen te gaan. Voor we verder op de hunebedden in Nederland, de stendyssen in Denemarken, de Großsteingräber in Duitsland, de tombs in Ierland, de dösen in Zweden, de allée couvertes in Frankrijk of de dolmenes in Spanje ingaan, moeten we terug naar het ontstaan van de landbouw in het gebied tussen de Eufraat en de Tigris. Waarom trokken mensen in vredesnaam uit dat paradijselijke land van melk en honing?